

I. Člověk v mezních situacích

T 1: „Mezní situace – smrt, náhoda, vina a nespolehlivost světa – mi vyjevují ztroskotání. Co činím tváří v tvář tomuto absolutnímu ztroskotání, jehož nahlédnutí se nemohu při poctivém přístupu vyhnout? ... Původ v mezních situacích přináší základní podnět k tomu, abychom v ztroskotání získali cestu k bytí. Pro člověka je rozhodující, jak ztroskotání zakouší: zda mu zůstává skryto a je jím nakonec pouze fakticky přemožen, anebo zda je dokáže vidět nezastřené a mít je přítomné jako stálou mez svého bytí; zda se chápe fantastických řešení a uspokojení, či zda poctivě setrvává v mlčení před nevysvětlitelným. To, jak člověk zakouší své ztroskotání, zakládá to, čím se stane. V mezních situacích se ukazuje buď nicota, nebo je pocíťováno to, co je navzdory veškeré pomíjivosti bytí světa autentické.“

(K. Jaspers, *Úvod do filosofie*, Praha 1996, str. 18.)

T 2: „Táži-li se, co míním, když říkám ‚já‘, pak první odpověď zní: ... jsem tímto tělem jakožto toto individuum, ... jsem jako *empirické pobývání*. – Za druhé jakožto ‚já‘ jsem bytostně identický s každým jiným Já: jsem zastupitelný. Tato zastupitelnost není míněna jako identita průměrných vlastností empirických individuí, nýbrž jako bytí Já vůbec, jež znamená subjektivitu jakožto podmínku veškerého bytí objektu: jsem jakožto *vědomí vůbec*. – Za třetí se zakouším v možnosti k nepodmíněnosti. Nechci pouze vědět, co je zde, v důvodu a protidůvodu, nýbrž vědět z nezdůvoditelnosti počátku, a při svém jednání mám okamžiky, v nichž se ujišťuji: to, co nyní chci a činím, chci vlastně já sám. Chci být tak, že toto chtění vědět a jednání, patří ke mně. Ve způsobu, jak chci vědět a jednat, je mi dána má bytnost, kterou neznám, ačkoli jsem si jí jist. Jako tato možnost, že je svoboda vědění a jednání jsem *možnou existencí*.“ (K. Jaspers, *Philosophie I*, Berlin 1973, str. 13.)

T 3: „To, čím ve vlastním smyslu jsem, je ... bytí sebou (Selbstsein). Bytí sebou se nazývá existencí. Jako takový se žádným způsobem nemohu stát sám pro sebe objektem zkoumání, ... nýbrž mohu se buď stát skutečným, anebo sám sebe ztratit ... Existence stojí stále před volbou být či nebýt a musí sama o sobě rozhodnout. Jsem nejenom tu (da), jsem nejenom bodem vědomí vůbec, jsem nejenom místem duchovních pohybů a duchovních výtvorů, nýbrž v tom všem mohu být sám sebou nebo být ztracen.“

(K. Jaspers, *Von der Wahrheit*, München/Zürich 1991, str. 76–77.)

T 4: „Tato... představa nás vede k myšlence situace jakožto *skutečnosti pro subjekt, který je na ni zainteresován jakožto pobývání* (Dasein) a pro nějž znamená omezení či hrací pole; v ní se uplatňují jiné subjekty a jejich zájmy, sociologické mocenské poměry, momentální kombinace či příležitosti. Situace neznamena jenom skutečnost určenou přírodními zákony, ale spíše *skutečnost nadanou smyslem*, která není ani psychická, ani fyzická, nýbrž obojí zároveň jakožto konkrétní skutečnost, která pro mé pobývání znamená výhodu či újmu, šanci nebo mez.“

(K. Jaspers, *Mezní situace*, Praha 2016, str. 7.)

T 5: „Situace existují tím, že se *proměňují*; nastává okamžik, kdy již netrvají. Situace sice musím trpět jako danost, přece však ne naprosto; zůstává v nich možnost proměny také v tom smyslu, že je mohu plánovitě *přivodit*, abych v nich potom jako již daných jednal. Naše účelná opatření mají právě takovýto charakter: technickým, právním či politickým jednání *tvoříme situace*. Nesměřujeme přímo k cíli, nýbrž navozujeme situace, z nichž tento cíl vzejde ... Protože pobývání je bytím v situacích, nemohu nikdy vystoupit ze situace, aniž bych *vstoupil do nějaké jiné*. Veškeré zvládání situace znamená, že si tvořím východiska k proměně situace, nikoli že bych mohl zcela zrušit bytí v situaci.“ (Tamt.)

T 6: „Ujasněme si nyní naši lidskou situaci. V situacích jsme vždy. Situace se proměňují, příležitosti vyvstávají. Propaseme-li je, už se nevrátí. Sám mohu situaci měnit. Existují však situace, které se ve své bytnosti nemění, i když se mění jejich okamžité projevy a jejich uchvacující moc se zahaluje rouškou: musím umřít, musím trpět, musím bojovat, jsem vydán náhodě, nevyhnutelně se zaplétám do viny. Tyto základní situace našeho bytí nazýváme *mezní situace*. Existují tedy situace, z nichž nemůžeme vystoupit, které nemůžeme změnit.“

(K. Jaspers, *Úvod do filosofie*, str. 16.)

T 7: „Stále se ocitám v situacích, nemohu žít bez boje a bez utrpení, nevyhnutelně na sebe беру vinu, musím zemřít – to vše jsou situace, které nazývám mezními. Tyto situace *se nemění*, ale pouze nabývají různých podob. Tyto situace jsou ve vztahu k našemu pobývání definitivní. Mezní situace jsou *nepřehlédnutelné*; v našem pobývání už za nimi nevidíme nic jiného. Jsou jako zeď, na niž narážíme, na niž ztroskotáváme. My sami je nemůžeme změnit, ale pouze přivést k jasnosti, aniž bychom je mohli vysvětlit a odvodit z něčeho jiného. Tyto situace jsou zde s pobýváním samým.“

(K. Jaspers, *Mezní situace*, str. 10.)

T 8: „V pobývání se těmito situacím často vyhýbáme tím, že před nimi zavíráme oči a žijeme, jako by nebyly. Zapomínáme, že musíme umřít, že jsme bytostně vinni a vydáni všanc náhodě. Máme pak co činit jen s konkrétními situacemi, které zvládneme ke svému prospěchu a na něž ve světě reagujeme plánováním a obchodováním, jsoucne hnáni zájmy pobývání. Na mezní situace tedy reagujeme buď tím, že si je zastíráme, nebo tím, že je skutečně uchopíme v zoufalství a v opětném sebenalezení: stáváme se sami sebou v proměně svého vědomí bytí.“

(K. Jaspers, *Úvod do filosofie*, str. 17.)

T 9: „*Mez* vyjadřuje toto: existuje něco jiného, ale zároveň: toto jiné není přístupno vědomí v pobývání. Mezní situace už není situací pro vědomí vůbec, protože ji vědomí jakožto vědoucí a účelově jednající bere na vědomí pouze objektivně, nebo se jí jen vyhýbá, ignoruje ji a zapomíná na ni. Vědomí zůstává uvnitř hranic a je neschopno přiblížit se třeba jen tázavě svému počátku. Pobývání jakožto vědomí totiž nechápe rozdíl: buď není mezními situacemi dotčeno, nebo je jako pobývání bez projasnění sraženo do bezútěšného dumání v bezmocnosti. Mezní situace patří k existenci stejně jako situace k vědomí setrvávajícímu v imanenci.“

(K. Jaspers, *Mezní situace*, str. 10.)

T 10: „Jakožto pobývání se můžeme vyhnout mezním situacím jen tím, že před nimi zavíráme oči. Chceme uchovat své pobývání ve světě tím, že je rozšiřujeme. Vztahujeme se ke svému pobývání, aniž bychom se tázali, přičemž si nad ním zjednááme vládu a libujeme si v něm nebo jím trpíme a podléháme mu. Ale nakonec nám nezbude nic jiného než se poddat. Na mezní situace proto reagujeme smysluplně nikoli plánováním a propočtem za účelem jejich překonání, nýbrž zcela jinou aktivitou, *stáváním se existencí, která je v nás možná*. Stáváme se sami sebou tím, že vstupujeme do mezních situací s otevřenými očima. Věděním jsou tyto situace uchopitelné pouze vnějškově: jediné existenci mohou být pocíťovány jako skutečnost. Zakoušet mezní situace a existovat je totéž. V bezmocnosti pobývání se otevírá možnost vzestupu bytí ve mně. Zatímco pobývání je otázka po bytí v mezních situacích cizí, ‚bytí sebou‘ si v nich může uvědomit bytí skrze *skok*: vědomí, které o mezních situacích jinak jen ví, může být naplněno jedinečným, dějinným a nezastupitelným způsobem.“ (Tamt., str. 11.)

